

ЕАМ ба
НАЖАТ

1961

ЗӘНҖИН ЕҢТИЈАТ МӘНБӘЛӘРИ

мәмәси вә башга сәбәбләр үзүндән гојунчулуғ чох зәиф инкишаф едирди. Бөјүк сүрүләрә вә јахшы отлаглара малик олан варлылар хырда тәсәррүфатлары сыхышдырыб арадан чыхарырдылар.

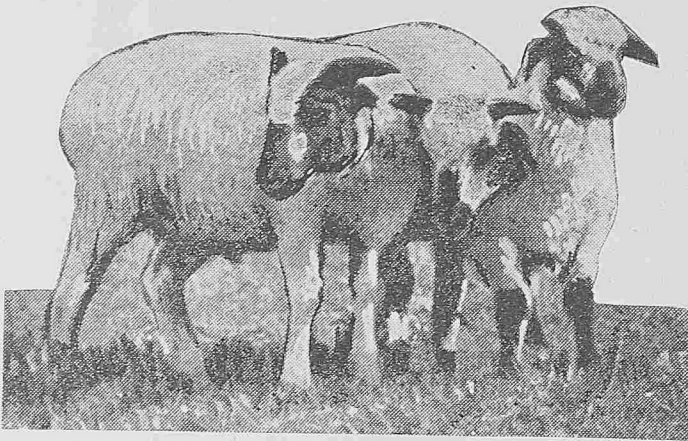
Совет һакимијјәти илләриндә халғ тәсәррүфатымызын бүтүн сәһәләри кими гојунчулуғун да инкишафына бөјүк әһәмијјәт верилмишдир. Һәлә 1918-чи илдә В. И. Ленин дамазлығ һејвандарлығын, о чүмләдән зәрифјунлу гојунчулуғун инкишаф етдирилмәсини нәзәрдә тутан декрети имзаламышдыр. Партијамызын вә Совет һөкүмәтинин күндәлик гәјғысы вә кәмәји сәјәсиндә республикамызда гојунчулуғ тәсәррүфаты хејли инкишаф етмиш вә өз симасыны тамамилә дәјишмишдир. О бу күн мөдәни гојунчулуға чеврилмишдир. Ингилабдан әввәлкинә һисбәтән Азәрбајҗанда даварын сәји тәрибән ики дәфә артмышдыр.

АЗӘРБАЈҖАН ДАҒ МЕРИНОСУ

Азәрбајҗанда гојунчулуғ әсәсән 1925—1927-чи илләрдән өјрәнилмәјә башланмышдыр. Тәдгигат кәстәрмишдир ки, бурада узун мүддәт балбас, мазех, Гарабағ, бозах, ләзки вә башга јерли габајунлу чинсләр сахланылмышдыр. Һәмин илләрдә Кәдәбәј вә Шамхор рајонларынын дағ һиссәсиндә 2.000 баш меринос вә 6.000 баш онун јерли бозах чинси илә мәләзи олмушдур. О вахт Кәдәбәј мериносларынын дири чәкиси 28—36 килограм, јуну исә 2,5 килограм иди.

Совет елми әсасында јарадылмыш Азәрбајҗан дағ мериносу гојунчулуғун инкишафында чох бөјүк наилијјәтдир. Алимләримиз мүтәхәссисләр вә габагчыл чобанларла бирликдә әввәлләр аз мәнсулдар олан меринослар үзәриндә чинсләшдирмә иши илә узун мүддәт мәшғул олмушлар. Асканија вә Гағғаз мериносу гочларындан, еләчә дә меринос-бозах мәләз гочларындан истифадә едилмиш, Мичурин тәлими әсасында селексија иши апарылмыш, сүн'и мајалама үсулунын тәтбигинә чидди фикир верилмишдир. Беләликлә, јени, јүксәк мәнсулдар Азәрбајҗан дағ мериносу чинси јарадылмышдыр.

Һазырда јалныз Кәдәбәј вә Шамхор рајонларынын дамазлығ колхоз фермаларында 112 мин башдан чох Азәрбајҗан дағ мериносу, үмумијјәтлә республикада исә 1,5 милјондан чох бу чинсин јерли габајунлу гојунларла мәләзи вардыр. Бу гојунларын мәнсулдарлығы јүксәкдир. Мәсәлән, тәрәдичи гочларын дири чәкиси орта һесабла 83 килограм, анач гојунларын дири чәкиси исә 45,4 килограмдыр. Гузуларын дири чәкиси сүддән кәсилән јашда 27 килограм олур. Гочларын максимум чәкиси 132 килограмма, анач гојунларда

Сов.ИКП XX вә XXI гурултајлары, һабәлә Сов.ИКП МҚнын пленумлары өлкәмиздә кәнд тәсәррүфатыны даһа да инкишаф етдирмәк үчүн халғымыз гаршысында бөјүк вә шәрәфли вәзифәләр гојмушдур. Партијамызын тарихи гәрарларында һејвандарлығын мүнүм сәһәләриндән бири олан гојунчулуғун инкишафына да бөјүк диғгәт јетирилр.

Загағгазијанын вә Шимали Гағғазын колхоз вә совхозларынын игтисадијјатында гојунчулуғ, о чүмләдән дағ гојунчулуғу мүнүм јер тутур. Һәмин зоналарда гојунчулуғун чинс тәркибини јахшылашдырмағда Мичурин биолокија елми әсасында јарадылмыш јени јүксәк мәнсулдар чинсләр (Азәрбајҗан дағ мериносу, јени күрчү чинси, Дағыстан дағ чинси, Грозны, Ставропол чинсләри вә башга чинсләр) мүнүм рол ојнамышдыр. Лакин дағ гојунчулуғунун даһа да инкишаф етдирилмәси үчүн һәлә дә истифадә олунмамыш еһтијат мәнбәләри чохдур.

Загағгазија вә Шимали Гағғазда гојунчулуғун инкишафында елдә едилмиш мүвәфғәијјәтләрә јекун вурмағ, бу сәһәдә даһа да ирәлиләмәк үчүн јени тәдбирләр мүәјјән етмәк, јерләрдә олан еһтијат мәнбәләрини һәртәрәфли ашкара чыхармағ мәғсәди илә кечән илин нојабр айында Маһач-Галада хүсуси мұшавирә кечирилмишдир. Мұшавирәдә 42 мә'рузә, о чүмләдән Азәрбајҗандан 7 мә'рузә динләнилмишдир. Алимләрин, истеһсалат габагчылларынын иштиракы илә кечирилмиш бу мұшавирә бөјүк әһәмијјәтә маликдир.

Биз бу мөғаләдә Азәрбајҗанда гојунчулуғун инкишаф етдирилмәси, хүсусән онун чинсинин јахшылашдырылмасы вә мәнсулдарлығынын артырылмасы сәһәсиндә көрүлән ишләрдән бәһс едәчәјик.

Ингилабдан әввәл Азәрбајҗанда гојунчулуғ әсәсән көчәри вә јарымкөчәри вәзијјәтдә иди. Аран јерләриндә јемин вә сағ суларын азлығы, гыздырма вә башга хәстәликләрә гаршы тәдбирләр керүлмәмәси, зообајтар гајдалара ријәт едил-

исә 104 килограмма чатыр. Бу чинс гојунларда иллик јун гырхымы орта һесабла 4,6 килограм олуб тәмиз јун чыхары 48—52 фаиз, јунун узунлуғу 7—9 сантиметрдир. Азәрбајчан дағ мериносу хәстәликләрә гаршы давамлы олуб узаг дағ јолуну асанлыгла кедир.

Лакин гејд етмәк лазымдыр ки, бу чинсин бир сыра үстүн кејфијјәтләриндән һәлә кифајәт гәдәр истифадә олунмур. Колхозларда апарылан тәчрүбәләр көстәрмишдир ки, бу чинсин ади шәраитдә сахланылан еркәк гузуларынын дири чәкиси бир јашында 35—40 килограм, гырхылан јунун мигдары 3,5—4,3 килограм олдуғу һалда, гышлама шәраити јахшылашдырылдыгда онларын дири чәкиси 50—60 килограм, јуну исә 6,5—8,4 килограмма чатыр. Демәли, лазымы јемләмә шәраити јарадан колхозлар гојунларын дири чәкисини 50 фаиз, јун гырхымыны 2 дәфә артыра биләрләр.

МИНКӘЧЕВИР МЕРИНОСУ

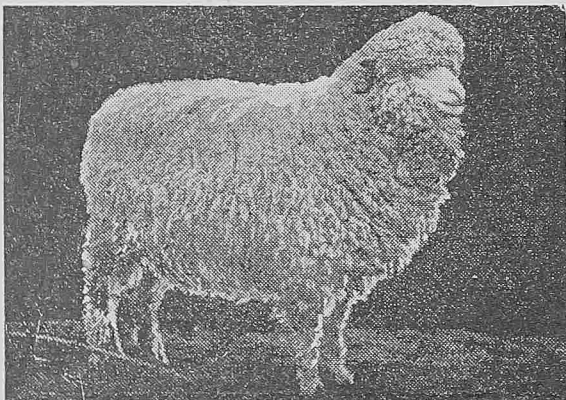
Минкәчевир мериносу 1929-чу илдә Јевлах рајонунда тәшкил едилмиш совхозла јетишдирилир. Әввәлләр бураја јерли габајунлу Гарабағ, бозах вә ләзки гојун чинсләри кәтирилмишдир. Бу гојунлар мухтәлиф типли меринос гочлары илә чүтләшдирилмиш вә алынмыш мәләзләр үзәриндә апарылан селексия ишләри мүсбәт нәтичә вермишдир. Ахырынчы 6—7 ил әрзиндә апарылан тәдгигатын нәтичәләри беләдир: 1953-чү илдә совхозда габајунлу гојунлар тамамилә сырадан чыхарағ зәриф вә јарымзәриф јунлу чинсләрә чеврилмишли. Һазырда совхозун бүтүн сүрүсү зәрифјунлу гојунлардан ибарәтдир. Инди бу гијмәтли сүрү дамазлығ сајылыр вә һәр ил совхоз-колхозлара 2.000 баша гәдәр дамазлығ гоч сатыр.

Совхозла чинсин јахшылашдырылмасы јунун кејфијјәтинин вә мәнсулдарлығынын јүксәлмәсинә мүсбәт тәсир көстәрмишдир. Инди бурада јалныз зәрифјун истеһсал едилир. 1953-чү илдә совхозун һәр гојунундан орта һесабла 4,1 килограм јун гырхылмышдыса, 1958—1960-чы илләрдә 5,2—5,5 килограм јун гырхылмышдыр. Минкәчевир мериносунун кәкәлмә габилијјәти јахшы олуб, јүксәк эт чыхарына маликдир. Јалныз сон 6 ил әрзиндә төрәдичи гочларын дири чәкиси орта һесабла 17,7 килограм, јуну 3,5 килограм артмышдыр. Ирсин чәһәтчә бу чинс сабитләшмиш, өз чинси әләмәтләрини нәслинә јахшы кечирир.

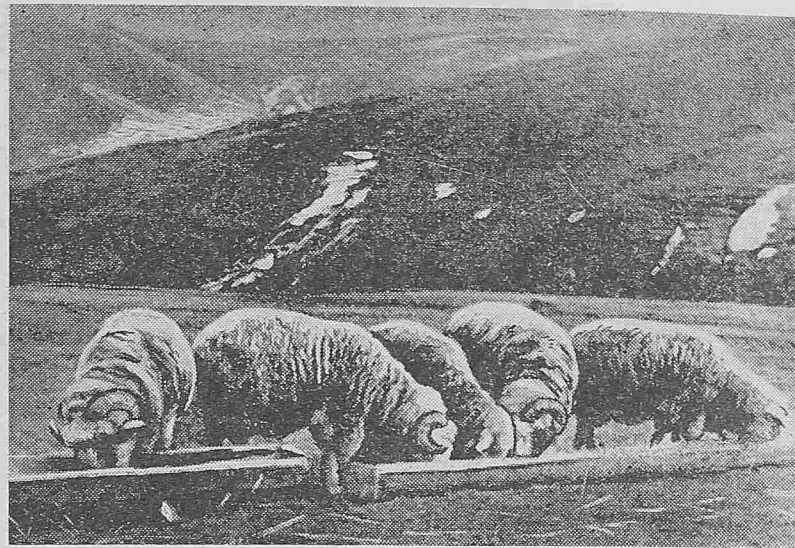
АЗӘРБАЈЧАН МӘЛӘЗЛӘРИ

Азәрбајчанда јерли габајунлу гојунлар әсасән меринос гочлары илә мәләзләшдирилир. Республиканын гәрб рајонларында гојунларын 90 фаизә гәдәри мәләзләшдирилмишдир. Газах, Товуз рајонларынын колхозларында апарылаң елмәтәдгигат вә тәчрүбә ишләри бу рајонларын да зәрифјунлу гојунчулуғ рајонларына дахил едилмәсинә имкан вермишдир. Бурада кечмишдә инкишаф етдирилән габајунлу бозах гојуну Азәрбајчан дағ мериносу гочлары илә мәләзләшдирилмишдир. Мәләзләр үзәриндә апарылан селексия ишләри нәтичәсиндә һәмин чинс зәрифјунлуја чеврилмишдир. Бу гојунлар чинси тәркибинә вә мәнсулдарлығына көрә Азәрбајчан дағ мериносуна мәнсуб сајылыр. Тәклифимизә әсасән һәмин рајонлар Азәрбајчан дағ мериносу инкишаф етдириләчәк рајонлар сырасына дахил едилмишдир. Һазырда бурада дамазлығ фермалары тәшкил олунур.

Јерли габајунлу гојунларын зәрифјунлу меринос гочлары илә күлләви сурәтдә мәләзләшдирилмәсинә 1936-чы илдән башланмышдыр. Бу сәһәдә әлдә едилән мүвәффегијјәтләри

Шәкилдә: Азәрбајчан дағ мериносу.

Шәкилдә: Азәрбајчан дағ мериносу дамазлығ гочларына јајлагда әләвә јем верилир.

Кәдәбәј, Шамхор, Зағатала, Гах вә дикәр рајонлардакы колхозларын тимсалында даһа ајдын көрмәк олар. Гејд етмәк лазымдыр ки, һәлә биринчи нәсилдә мәләзләрин дири чәкиси вә јун гырхымы артыр, јуну зәрифләшир, јунунда глан вә аралығ туку азалыр.

Республикамызда олан бүтүн мәләзләри кејфијјәтчә әсасән үч дәстәјә ајырмағ олар. Биринчи дәстә ејни нөв түкдән ибарәт јуну олан мериносабәнзәр мәләзләрдир. Икинчи дәстәнин јуну зәриф вә ја ејни нөв јарымзәриф түкдән ибарәтдир. Әкәр бунларын да үзәриндә селексия иши апарылса, јахын илләрдә һәмин чинсләри меринос чәркәсинә дахил етмәк олар. Нәһајәт, үчүнчү дәстә мәләзләрдир ки, бунларын јуну гарышығ түкләрдән ибарәт олуб, әсасән јарым габајунлулар чәркәсинә дахил едилир.

Гах, Зағатала вә Варташен рајонларынын бәзи колхозларында јүксәк кејфијјәтли мәләз гојун сүрүләри јарадылмышдыр.

СҮНИ МАЈАЛАМА АРТЫМ МӘНБӘЛИДИР

Инди колхоз вә совхозларда гојунчулуғу даһа да инкишаф етдирмәк үчүн зообајтар гәјдалары әсасында јени мүтәрәғги техники үсуллардан кениш истифадә олунур. Әввәлләр һәр төрәдичи гочла 25—30 анач гојун чүтләшдирилирдисә, совет елминин ихтира етдији сүни мајалама үсулу илә һәр гочла 200—300 баш, бир чох габагчыл колхозларда вә совхозларда исә 1.000-ә гәдәр гојун чүтләшдирилир. Бу да төрәдичиләрдән сәмәрәли истифадә етмәк, гојунларын чинсини јахшылашдырмағ, гысырлығы арадан галдырмағ үчүн гүдрәтли васитәдир.

Кечмишдә гојунларын дөл вахты адәтән гыш вә јаз ајларына дүшүрдү. Буна көрә дә гысырлығ чох олур, гузулар зәиф доғулур, онлар даға галхдыгда чијәр илтиһабы хәстәлијинә тутулур, бөјүк тәләфәт баш верирди. Һазырда колхоз вә совхоз сүрүләриндә фараши дөлә кечилмәдир. Фараши дөл октябр-декабр ајларына тәсадүф едир. Бу үсул гысырлығы арадан галдырмагла һәр 100 гојундан 120—125 сағлам гузу алмағ үчүн имкан јарадыр. Бундан башга фараши дөл шәраитиндә колхозлар гыша јахшы һазырлашырлар.

Гысырлығы ләғв етмәк вә екизлији артырмағ мәнсул илә сон заманлар бир сыра тәдбирләр ирәли сүрүлмүшдүр. Бозах мајјанын ганындан һазырланмыш хүсуси препаратла чүтләшмәдән габағ анач гојунлара ијнә вурулдугда һәр 100 анач гојундан 165—185 гузу алмағ мүмкүндүр. Тәчрүбә көстәрмишдир ки, бу үсул тәтбиг олунан сүрүдә гојунларын 64 фаизи ики гузу, 15,5 фаизи үч гузу, 0,5 фаизи дөрд гузу, 0,67 фаизи исә беш гузу доғмушдүр. Бу үсул инди инәкләр үзәриндә дә тәчрүбәдән кечирилир.

Једдилликдә гојунчулуғун инкишаф етдирилмәси сәһәсиндә чох мүһүм тәдбирләрин көрүлмәси нәзәрдә тутулмушдүр. Алимләримиз истеһсалат габагчылары илә әлбир ишләјәрәк гојунчулуғун сүр'әтли инкишафыны тәмин етмәли, бу сәһәдә зәнкин етијјат мәнбәләриндән тамамилә истифадә олунмасына чалышмалыдырлар.